

وند خاص ماده مضارع در زبان‌ها و گویش‌های ایرانی

دکتر جهان دوست سبزه‌علی‌پور

دکتر محمود رضا غیبی

فعل یکی از بخش‌های اصلی زبان است که خود از چندین بخش درست شده است. از بخش‌های بنیادی فعل، ماده فعل است. ماده در همه مشتقات یک فعل حضوری فعال دارد. در زبان‌های ایرانی، از آغاز ماده‌های مختلف مضارع، ماضی، مجهول، سببی، آغازی، نقلی و ... وجود داشتند، که در دوره‌های بعدی از بین رفته و فقط ماده مضارع و ماضی باقی مانده‌اند، گرچه در بعضی از زبان‌های ایرانی ماده‌های دیگری غیر از ماده مضارع و ماضی هنوز وجود دارند. ماده مضارع با افزودن یا گاه بدون افزودن وند خاصی به ریشه به دست می‌آید و برای ساخت فعل‌های مضارع، امر، نهی، بعضی از صفات خاص، اسم مصدر، و ... به کار می‌رود. وند خاص ماده مضارع در زبان‌های ایرانی اغلب -n- است. این وند از دوره ایرانی باستان در زبان‌های ایرانی وجود داشته و خود را به دوره‌های بعد رسانده است. این وند آنچنان که باید شناخته نشده است. برای مثال: در مصدر ju-en (جویدن)، در تاتی خلخال ju-ri ریشه فعل است و برای ساخت ماده مضارع وند -n- به آن اضافه می‌شود (ju-n-ə می‌جود)، و برای ساخت ماده ماضی وندی به آن اضافه نمی‌شود: bə-ju-š جوید. از نظر همزمانی در زبان فارسی، از مصدر آفریدن ماده مضارع â-fari- است و برای ساخت ماده ماضی وند d- به آن اضافه می‌شود. هدف این مقاله بررسی وند خاص ماده مضارع در زبان‌های ایرانی است. در این پژوهش علاوه بر زبان فارسی، نمونه‌هایی از زبان‌های ایرانی شمال غربی نظیر تاتی، تالشی، هرزنی، گیلکی و مازندرانی بررسی خواهد شد تا مشخص شود که ماده مضارع چه تغییراتی در طرز ساخت داشته است و امروزه چه تفاوت‌هایی با ماده‌های دیگر فعل دارد.

کلیدواژه‌ها:

زبان‌های ایرانی، ریشه فعل، ماده فعل، ماده مضارع، ماده ماضی